

КОМУНІКАТИВНИЙ ДИСКУРС

У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ
ПРОСТОРІ

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Рекомендовано до друку рішенням наукової ради
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (протокол № 9 від 29.08.2017 р.)

Редакційна колегія

Будак Валерій	ректор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, доктор технічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки.
Філатова Оксана	доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови і літератури філологічного факультету Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Солодка Анжеліка	доктор педагогічних наук, професор кафедри перекладу, завідувач кафедри перекладу Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Кіндратів Віталій	заступник голови Миколаївської обласної державної адміністрації
Ситченко Анатолій	доктор педагогічних наук, професор, проректор із науково-педагогічної роботи Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Сова Іоанна	доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри класичної філології Університету Миколи Коперника (Торун, Польща)
Тодорова Біляна	доктор болгарської мови, професор Південно-західного університету імені Неофіта Рильського (Благоевград, Болгарія)
Бондарева Олена	доктор філологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної, соціально-гумантарної роботи та літератури Київського університету імені Бориса Грінченка
Миропольська Наталія	доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти, Інститут проблем виховання НАПН України
Гузенко Світлана	кандидат філологічних наук, доцент, декан філологічного факультету Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Корнієнко Ірина	кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Мороз Тетяна	кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету іноземної філології Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Бондар Людмила	відповідальний секретар організаційного комітету (напрями «Літературознавство», «Мовознавство і лінгводидактика»), кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
Сьодренко Юлія	відповідальний секретар організаційного комітету (напрямок «Перекладознавство»), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри перекладу Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Комунікативний дискурс у полікультурному просторі: матеріали
К 33 Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (6-7 жовтня 2017 р.). – Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. – 228 с.

Збірник тез доповідей Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції охоплює широке коло літературознавчих, мовознавчих питань, а також проблеми перекладу. Матеріали акцентують парадигми «полікультурологія», «лінгвокультурологія», «міжкультурна комунікація». Розглядаються культурно-детерміновані явища міжтекстової взаємодії.

Видання призначене для науковців гуманітарних спеціальностей, аспірантів, студентів, вчителів-словесників.

в плані авторського осуду й сарказму» [1, 6]. Так, у новелі «Перша заповідь церковна» (1891) молодий єзуїт «світлиннос» поліція, який збивав вік шляхетів, і подає зовсім іншу причину такої трагедії: «він зневажив день святий». І хоч індивідуалізація та суб'єктивізація у творах циклу досить завуальовані, бо переважає показ суспільства як широкого загалу, письменник не відходить далеко від гносеологічної концепції світу, яка у свою чергу натворюється надзвичайно уважно, з опертям на чуттєвий досвід. На відміну від попередніх творів, у «Першій заповіді церковній» щодо хронології переважає позачасовість і позапросторовість, глобалізація та універсалізація (твір), більш властиві для експресіонізму. Створюється ефект «оголеної душі» (Н. Мабтін), естетизування болю й жалю, що мало би виразити правду про людину і її біль, крихітці її життя й безкінечність страждань. У творі «Шлюсар завинив» (1895), наближеному до оповідання, розповідь спочатку ведеться від імені, здавалося б, цілком інтелігентного юнака із заможної родини. Потім оповідач спрямовує вістря читачької уваги на буття зовсім іншого налізу суспільства – події переносяться до шинкарні «батярського казино», де зібрались люди без прихистку й долі. Як не тому в читана виникає своєрідний когнітивний дисонанс, бо зрозуміти, на чийому боці з цих представників «ніжального дна оповідач, так і не вдається. Щодо новаторства, то у цьому творі вперше у Д. Лукіяновича тінь падає на інтелігенцію, яка, виявляється, теж може бути порочною, може вести подвійне життя, а дно суспільства має свою певну позицію та інтереси, хоч воно і продовжує демонструвати їх доволі примітивно. Дебютну новелу письменник приписує під кінець циклу з присвятою І. Франкові. Автор у ролі оповідача ескізно подає сцени з життя бідних євреїв, які живучи у напівзруйнованій будівлі і через сварку з поліцаєм не маючи змоги заробляти, вимушені заради шматка хліба зважитись на крадіжку. Символі ж автора все одно на боці скривджуваних. «Соціальне «дно», на яке оповідається деякі його [Д. Лукіяновича] герої, їх трагедія, – це звиучення панівним класам...» – підкреслює І. Сварник [4, 8]. Автор наче «грається» на контрастах, наче зумисне створює суперечності для кращого відомлення глибини проблеми. Люди з іменами (Хайм, Сара, Шулим) – і люди з «номерами», посадами (№ 43, комісар, інспектор), «свята матерня любов» єврейки Сари – і хизацтво поліцаїв, боротьба за виживання – і формальність «владної руки» («аби лиш мати що до рапорту»), «сабашеві борухи» – і божовільний крик «протоколянта»... Така наковинність твору цілком відповідає назві, яка стає для читачів «опертям» та ключем-відповіддю.

«Маленька» людина й «суспільний лад-нелад» є основними антиподами ранньої прози Д. Лукіяновича. Уже з першої збірки письменника увиразнюється його ідейна позиція, засвідчена в таких текстуальних рисах, як тяжіння до певних морально-етичних та соціальних конфліктів, їх трагічного розв'язання, авторське співчуття до знедолених людей. Окрім подій зовнішнього світу, письменника цікавить і внутрішнє «Я» людини. Як з'ясувалося, ще однією важливою рисою малої прози Д. Лукіяновича є розмитість художніх кордонів між жанрами новели та оповідання, викрідний синтез жанрових ознак. Модерністська манера письма цього автора не позбавлена рис, властивих і імпресіонізму (позачасовість, глобалізація, універсалізація, сповідування вічних цінностей, розпорошення «Я» творця), хоч імпресіоністська арабесковість, фрагментарність, сучасність письма та суб'єктивізація, індивідуалізація персонажів залишаються на першому місці. Такі художні риси підтверджують думку про модерність «Новель», у яких навіть об'єктивні картини дійсності нерідко постають крізь ліричну і психологічну призму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисюк І. Денис Лукіянович [Передмова] / Іван Денисюк, Леоніла Міщенко // Лукіянович Д. Вибрані твори / Денис Лукіянович. – К.: Дніпро, 1973. – С. 3–13.
2. Лукіянович Д. *Новелі* / Д. Лукіянович. – Львів: Універсальна бібліотека, 1895. – Вип. II. – Ч. 5–6. – 87 с.
3. Приходько І. Ф. Творчі портрети українських письменників ХХ століття: посібник для вузів і шкіл / І. Ф. Приходько. – Львів: Львівський університет, 1993. – С. 80–93.
4. Сварник І. Служиві народів (До 90-річчя з дня народження Д. Лукіяновича) / Іван Сварник // Рад. Україна. – 1963. – 17 верес.

Шостак О. Г.
m. Kiv, oshostak@ukr.net

ПАМ'ЯТЬ ЯК ІНША РЕАЛЬНОСТІ У РОМАНІ СЮЗАН ПАУВЕР «ТАНЦІВНИК ПО ТРАВІ»

Попри прагнення до міждисциплінарних досліджень, серед яких одним із найперших можна назвати вивчення вірчих народів Північної Америки, багато літературознавців продовжують відстоювати західні підходи до корінних літератур, наголосуючи їх універсальність. Так Луї Катон доводить, що «необхідно спиратися на найбільш докладне теоретичне підґрунтя, на зразок романтизму, котрий вміщує різноманітні усіляких інтерпретацій, що допоможе уникнути «інтелектуального сепаратизму» [2, с. 100]. Джеймс Рупперт визнає, що найбільша проблема інтерпретації текстів, написаних представниками корінних народів Північної Америки, лежить у царині різниці світоглядів, тому сучасна індіанська проза орієнтована у першу чергу на реструктуризацію уявлень і переконань читача. Корінні

письменники, зазвичай, вбачають своє завдання у тому, щоб змінити спосіб мислення своїх читачів» [8, с. ix]. Тому, як пояснює дослідник, корінні письменники одночасно пишуть для двох аудиторій – корінної і не-корінної. «З метою просвітити і прояснити, вони використовують одночасно різні культурні коди, та на подальше їхнє здивування значення цих творів буде імпліковано саме читачем, що спромігся перебороти цоухвилинне і ймовірно спонтанне перед Іншим» [8, с. 15]. Та жоден із нині існуючих письменників не може претендувати на виключне володіння всією повнотою світогляду, як підкреслюють такі літературознавці як Гвен Гріфін та П. Джейн Хадфен, «роботи інших письменників, що мають спільне культурне походження, нагадують студентам, що жодного автора не слід возвеличувати до позиції єдиного всезнаючого голосу свого племені» [4, с.98]. Дослідники наголошують на можливості уявлень про кожну корінну общину. При цьому Рупперт переконаний, що корінні автори «конструюють уявного читача, виходячи із пресупозицій текстової перспективи і вимог нарративної компетентності, але іще й тому, що вони переходять від одного світогляду до іншого, вимагаючи від уявного читача тієї ж епістемологічної компетентності у кожному відрізку тексту» [8, с. 7].

У зв'язку із цим виникає питання як не-корінному читачеві привичаїтись і зрозуміти тексти корінних письменників. Девін Ніатум підкреслює, що «різниця між англо-американським та індіанським письменником полягає у тому, що останній може включати у свої тексти древні міфи і легенди, історії та жарти свого народу. Та представники інших культур не повинні мати із цим складнощів, якщо письменник гарно виконав свою роботу» [6, с.555-556]. Ніатум переконана, що письменник повинен створювати тексти, котрі дозволяють «зовнішньому читачеві зрозуміти його без необхідності додаткового вивчення. Бріана Берк наголошує, що не існує такого явища у літературі корінних американців як «автентичність поглядів», через це не може існувати і міри вимірювання автентичності. «Радше ніж поділяти корінні общини, базуючись на ідеї «частки індіанської крові» й політики ідентичності, пропонуваної федеральним урядом», вона дотримується переконання, що «ідентичність корінних американців є текучим і ситуативним явищем» [1, с.6].

За широко розповсюдженою літературознавчою традицією аналіз творів, у яких ідеться мова про зв'язок земного і духовного світів, проводиться у царині теорії магічного реалізму. Тим більше, що магічний реалізм, як підкреслює один із авторів найбільш фундаментального дослідження «Магічний реалізм: теорія, історія, суспільство», Родругу Вілсон, «використовується для дослідження практично будь-якого літературного тексту, де існує хочайменший натяк на бінарну опозицію чи антиномію. Крім того він широко вживається як історико-географічний термін у випадках, коли текст має приховані значення» [9, с.223]. У вступі до праці «Магічний реалізм: теорія, історія, суспільство», його натхненники й редактори Луїс Загора і Венді Феріс наголошують, що сам термін реалізму «наголошує на своїй вершій світу як єдино можливий об'єктивний, універсальний репрезентації природнього і суспільного оточення. <...> Тому реалізм функціонує як ідеологічна гегемонія» [10, с.3].

Літературним творам у якійсь мірі відводиться роль «ретранслятора» панівної ідеології суспільства. Саме тому Сюзан Паувер, авторка резонансного роману «Танцівник по траві», стурбовано коментує: «те, що читач може зробити із моїм твором, є поза межею мого контролю. Мене надзвичайно турбує, що люди сприймають мою творчість як студії з історії, соціології, етнографії, хоча насправді це не більше ніж літературний твір» [7]. Роман оповідає про абсолютно нові для західного світогляду погляди і підходи до саїтбудови, котрі характерні для традиційної спільноти Північної Америки. Тому один із оглядів роману звертає увагу на те, що «Паувер підводить читачів до світу, що попередньо був для них абсолютно чужим. Авторка робить досить простою для «чужинців» спробу зрозуміти устрій життя корінних американців. Хоча для тих, хто не має жодних попередніх знань про культуру американських індіанців, все одна важко буде зрозуміти яке величезне значення для них мають видіння, чари і сім'я» [8]. Ванесса Діана вбачає джерело потенційного несприйняття західним читачем роману «Танцівник по траві» вихідних положень, на яких авторка будує свою оповідь. «Роман Паувер вимагає від читача критично переглянути положення про те, що вони вважали реальністю. Ключове питання реалізму є джерелом дебатів серед дослідників літератури корінних американців: як класифікувати індіанську прозу, що кидас виклик усталеній західній концепції про реальність?» [3, с.6].

Сама ж авторка роману досить чітко висловила свої вимоги до читача і свою незгоду із спробами віднести її роман до магічного реалізму: «Я категорично не погоджуюся із тими, хто вбачає у моїй роботі зразок магічного реалізму і відносять мене до таких авторів як Габріель Гарсія Маркес. Тому що у моїй рідній культурі те, що описано у романі ніяк не є магічним реалізмом, це для мене абсолютна реальність. Можливо це не є реальністю іншої культури, але це аж ніяк не літературна стратегія для мене. Я описую справжній реаліт життя моїх персонажів. Мене не ображає, коли критики характеризують роман таким чином, тому що я розумію джерело, що стало основою для таких висновків. Ця інтерпретація пов'язана із їхньою культурою. Та я переконана, що це неправильне розуміння, тому коли мені надається така можливість я висловлюю свою незгоду із цим» [7]. Кім Хуан-Хі реагує на заяву письменниці досить категорично, він переконаний, що попри те, що «Паувер відкидає категоризацію свого роману як явища магічного реалізму, але літературознавці не мають альтернативи і не можуть віднайти у літературній теорії іншого

міця для цього роману» [5, с.72], бо просто не існує іншої теоретичної бази, котру можна було б покласти в основу інтерпретації подібних літературних явищ. У свою чергу літературознавець Лі Швеннігер доводить, чому магічний реалізм є не зовсім підходящим визначенням для творів більшості корінних авторів: «Із суто західної точки зору маркування магічним реалізмом має тенденцію знизити цінність того, що називається магічним... Широко визначено, що теорія магічного реалізму справді пропонує способи інтерпретування роману Паувер, та ця концепція лежить у щирій дихотомії між «магічним» і «реальним», саме цьому поділові так опирається Паувер у своєму романі. Саме тому використання термінів *magical* і *realism* є настільки проблематичними по відношенню до тексту роману, попри ую диференціацію категорій незмінною залишається принципова семантика - реальність протистоїть магічному, реальність протистоїть тому, чого не існує» [9, с.50].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Burke, Brianna. On Sacred Ground: Medicine People in Native American Fiction (2011); [Електронний ресурс]/ Dissertation Paper. – 157p. - Режим доступа: http://scholarwork.umass.edu/open_access_dissertations.
2. Caton, Louis Froltas. Reading American Novels and Multicultural Aesthetics: Romancing the Postmodern Novel. – New York: Palgrave Macmillan, 2008. – 264 p.
3. Diana, Vanessa Holford. "I am not a Fairy Tale": Contextualizing Sioux Spirituality and Story Traditions in Susan Power's *The Grass Dancer*/ *Studies in American Indian Literature*. – 2009.
4. Griffin, Gwen, and P. Jane Hafen. An Indigenous Approach to Teaching Erdrich's Works// *Approaches to Teaching the Works of Louise Erdrich*/ Eds. Greg Sarris, Connie Jacobs & James Giles. – New York: MLA, 2004. – P.95-101.
5. Hyung-Hee, Kim. The Expansion of Reality: Beyond Magical Realism in Susan Power's *The Grass Dancer* [Електронний ресурс] - Режим доступа: <http://www.naell.org/download.php?filename...pdf...04>.
6. Niatun, Duane. On Stereotypes// *Recovering the Word: Essays on Native American literature*/ ed. Brian Swann and Arnold Krupat. – Berkeley: U of California Press, 1987. – P.552-562.
7. Oslos, Shari. Interview with Susan Power// *Voices from the Gaps*. University of Minnesota: [Електронний ресурс] - Режим доступа: http://voices.da.umn.edu/vg/interviews/power_susan.html.
8. Oslos, Shari. Susan Power// *Voices from the Gaps*. University of Minnesota: [Електронний ресурс] - Режим доступа: http://voices.da.umn.edu/vg/Dios/entries/power_susan.html.
9. Ruppert, James. Mediation in Contemporary Native American Fiction. – Norman: U of Oklahoma Press, 1995. – 174p.
10. Schweninger, Lee. Myth Launching and Moon Landings. *Parallel Realities in Susan Power's The Grass Dancer*/ Lee Schweninger// *Studies in American Indian Literature*. – 2004. – Vol.16. #3. – P.47-69.
11. Wilson, Rawdon. *Metamorphoses of Fictional Space: Magical Realism / Rawdon Wilson/ Magical Realism: Theory, History, Community*/ Eds. Lois Parkinson Zamora and Wendy B. Farris. – Durham&London : Duke University Press, 1995. – P.209-233.
12. Zamora, Lois Parkinson & Farris, Wendy B. Introduction // *Magical Realism: Theory, History, Community*/ Eds. Lois Parkinson Zamora and Wendy B. Farris. – Durham&London : Duke University Press, 1995. – P.1-22.

Шостак О. О.

м. Рівне, o_shostak@ukr.net

РИТОРИЧНІ СТРАТЕГІЇ НА РІВНІ КОМПОЗИЦІЇ ТА ФОРМИ «ЕМІГРАЦІЙНОГО» ЦИКЛУ ІВАНА ФРАНКА «ДО БРАЗИЛІЇ»

У художній спадщині І. Франка представлені твори, присвячені темі еміграції, що дає підстави об'єднати їх в «еміграційний» текст (низка ранніх поезій, поема «Швінделеса Пархенблїта вандрївка з села Дерихопли до Америки і назад», поетичний цикл «До Бразилїї», повість «Для домашнього огнища», новели «Батьківщина», «Сойчине крило»). На підґрунті досліджень зарубіжних та українських літературознавців з теорії надтексту (Н. Копилянської, Н. Лейдермана, Ю. Лотмана, О. Лошакова, Н. Медніс, В. Топорова та ін.) феномен «еміграційного» тексту І. Франка трактуємо як персональну надтекстову єдність, яка складається зі спільних за семантикою та художньою формою творів, що розкривають тему еміграції та об'єднані центральними просторовими топосами батьківщини і чужини, переведеними в сакральний реєстр образної антитези раю / пекла. Але в сучасному франкознавстві поняття «еміграційного» тексту ще не вивчене й не усталене як термін. Як складно організовані структури надтексту потребують багатоглядного дослідження. Тому для аналізу Франкового «еміграційного» тексту доцільно застосувати риторичну методологію, що допомагає відстежити присутні у вказаному корпусі творів спільні мотиви, образи, сюжетні схеми, особливості поетики, які слугують конституюванню надтексту і готують читача до реценції, забезпечуючи декодування авторських інтенцій різних рівнів художнього твору.

У надтекстовій єдності виокремлюють ядерні та периферійні субтексти. В «еміграційному» тексті І. Франка роль ядерної структури виконує цикл «До Бразилїї» зі збірки «Мій Ізмарагд», який безпосередньо задіяний у розбудові його семантичного простору з відповідними маркерами художнього коду та усміліює периферійні твори, задає моделі їх інтерпретації в еміграційному контексті. У поезіях циклу розбудовується базовий мотивний репертуар (підготовка до виїзду, дорога, побут на чужині) і система повторюваних образів-топосів (агент, емігрант, батьківщина, чужина та ін.).